

רשק
שיעורית
תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק במדבר כג אייר תשע"א ♦ דף היומי בבלי: מנחות עט ירושלמי: עירובין יב

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית...

ברש"י: מתוך חיבתן לפניו מונה אותם בכל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים, כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאם, באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאם.

יש לדקדק בדברי רש"י, מה ראה לפרש כאן את הטעם למנין שנמנו בנדבת המשכן ולומר: כשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים, בפרשת כי תשא היה לו לפרשו, כי שם מקומו.

ונראה שרש"י הולך לשיטתו שפירש בפרשת כי תשא (ל טו), כי לפיכך היו ישראל שוים במספרם בשני המנינים, לפי ששנות האנשים מנויין למנין שנות עולם המחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם ונצטוו על המשכן, והשני באחד באייר. והרמב"ן הקשה על פירוש רש"י וכתב: לפי דעתי אין השוואת המנינים האלה שאלה כלל, כי במנין הראשון נמנה שבט לוי עמהן, כי עדיין לא נבחר ולא יצא מכלל העם, ובמנין שני נאמר לו 'אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא', והנה אותם היו המשלימים שנתם שנעשו בין שני המנינים בני עשרים שנה היו קרוב לעשרים אלף וזה דבר ברור. והרמב"ן אזיל בזה לשטתו שחלק על רש"י, ופירש שם: כי מנין שנות האנשים איננו למנין שנות עולם מתשרי, אבל הוא מעת לעת מיום הולדו.

בטעם שנתן רש"י למנין שהיה בנדבת המשכן, שהוא לאחר מעשה העגל כדי לידע מנין הנותרים, מתורצת היטב קושיית הרמב"ן. שהרי אותו המנין הקדום לא היה אלא מפני שנפלו בעגל, אם כן איך אפשר לומר שגם שבט לוי נמנו באותו מנין, והלא הם לא היו בין הנופלים בעגל. מעתה נופל דיוקו של הרמב"ן ממה שלא נאמר במנין הקודם 'אך את מטה לוי לא תפקוד', כי בעת ההיא לא עלה בדעת משה רבנו למנות את בני לוי בתוך פקודי ישראל.

במנין הזה של החדש השני שהיה כשבא להשרות שכינתו עליהם, היה עולה על הדעת למנות בתוכם את שבט לוי שהם יותר קרובים אל השכינה, לכן הוצרך לציווי 'אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא'.

עפ"י בנין אריאל

נושאי הדף בעלון

חיוב ברכת הגומל והבאת קרבן תודה.....מנחות עג

לולב שאינו שלו בשאר הימים.....מנחות עד

בל תשחית בדברים שאינם עצי מאכל.....מנחות עה

קדושת ארץ ישראל בעבר הירדן.....מנחות עו

נטילת אתרוג של שביעית שלא הפקירהו כדין.....מנחות עז

ברכת פרי שגדל בעציץ שאינו נקוב, ונטילת אתרוג שגדל בעציץ כזה.....מנחות עח

תולעים [- מילבין] הנמצאים בתוך הקמח אם בטלים ברוב.....מנחות עט

כפתור ופרח.....עמוד 5

חיוב ברכת הגומל והבאת קרבן תודה

האחרונים דנו בחיוב הבאת קרבן תודה בארבעה שצריכים להודות, יורדי הים, הולכי מדבריות, מי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא (ברכות נד:), שמבואר ברש"י (ויקרא ז יב, זבחים ז.ז.) שחיובם נלמד ממה שנאמר (תהלים קז כב) 'ויזבחו זבחי תודה', וכן דנו בחיוב ברכת הגומל שאף הוא נלמד מפסוקים אלו (ברכות שם), אם חיוב גמור הוא או לא, ואם נחשב כדברי תורה או כדברי חכמים.

הלבוש (או"ח סי' ר"ט ס"א) כתב, שהודאה זו דוד המלך ע"ה ציוה עליה בתהלים במזמור ק"ז המתחיל 'הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו', והזכיר שם באותו מזמור בפירוש אלו הארבעה. ומבואר מדבריו שהוא חיוב מציווי של דוד המלך. **ובפרי מגדים** (שם א"א הקדמה לסי' ר"ט) הביא דבריו, והוכיח מהגמרא (לקמן פב.) **והרמב"ם** (מעשה הקרבנות פט"ז הט"ז) שהבאת קרבן על נס אינה חיוב מן התורה, ופירש דברי רש"י שכתב שצריכים להביא קרבן על נס שאירע לארבעה שצריכים להודות, שהוא רק חיוב מדרבנן, ומה שכתוב בתורה שמביא קרבן תודה הוא בנדבה או בנדר. אך שוב כתב, שמשמע שעל כל פנים יש לחיוב זה דין דברי קבלה, שספר תהלים נאמר ברוח הקודש כמו מגילת אסתר, **ובבית יוסף** (או"ח סי' תרפו ד"ה אפילו הכי) כתב בשם בעל המאור (מגילה ד.) שלמגילת אסתר יש דין של דברי קבלה, ודברי קבלה כדין תורה הם. ואם כן הוא הדין לתהלים, שהדינים הנלמדים ממנו יש להם תוקף של דברי קבלה. וכתב **הפרי מגדים**, שכיון שספק דברי קבלה הולכים בהם לחומרא כמו בשל תורה, [וראה בשדי חמד (אסיפת דינים פאת השדה מערכת ד כלל כה) שהביא מחלוקת הפוסקים בזה], א"כ מי שמסופק אם בירך הגומל או לאו צריך לחזור ולברך, ומכל מקום יברך בלא שם ומלכות, כיון שהברכות אינן מעכבות ורק עצם ההודאה מעכבת.

ובשדי חמד (שם מערכת ברכות סי' יב) דן אם מפסוקים אלו שבתהלים למדו חכמים שיש חיוב להביא קרבן תודה ולברך ברכת הגומל, או שמא אין הקרבת הקרבן ואמירת הברכה חובה אלא רשות. **ובשו"ת מהר"ם שיק** (או"ח סי' פח) הוכיח שאין חיוב להביא קרבן תודה, ממה שאמרו (תורת כהנים צו ו) שקרבן תודה בא מן המעשר, והרי ההלכה היא שכל דבר שבחובה אינו בא מן המעשר אלא מן החולין (לקמן פב.), ואם כן מוכח שקרבן תודה אינו חובה. ועיי"ש שכתב אף בדעת רבו **החתם סופר** (שו"ת או"ח סי' נא), שלא רק ביורדי הים אין חיוב להביא קרבן תודה אלא נדבה בלבד, אלא גם בשלשה הראשונים המוזכרים בתהלים כן הוא, שאין חיוב בהבאת קרבן התודה אלא נדבה היא.

אך **בשו"ת שבט הלוי** (ח"ג סי' קסג) כתב שכל הגאונים שדנו בשאלה זו, לא ראו דברי רש"י בסוגייתנו (ד"ה לאחר) שנדפסו מכת"י אחר זמנם, והוא פירוש רש"י האמיתי, ופירש בשני אופנים מה שאמרו בסוגייתנו תודת חובה, בפירוש הראשון כתב, שתודת חובה הוא במי שאומר 'הרי עלי להביא תודה' כמו בשאר נדרים שהאומר 'הרי עלי' נעשה דבר שבחובה, ובפירוש השני כתב רש"י, שתודת חובה הוא כגון ארבעה שצריכים להודות, שנאמר בהם (תהלים שם) 'ויזבחו זבחי תודה'. ובשיטה מקובצת הקשה בשם התוספות שלא מצאנו שיתחייב בקרבן תודה אם לא אמר 'הרי עלי תודה'. ומבואר שלפי שיטת רש"י חיוב גמור הוא. וע"ע במה שציינן בזה בשיח השדה (ח"ג בסוגייתנו).

לולב שאינו שלו בשאר הימים

כתב **בשו"ע** (או"ח סי' תרנח ס"ג), שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום ראשון של חג הסוכות בלולב של חבירו אף אם השאילו לו, מפני שביום הראשון צריך שיתקיים בלולב דין 'לכם' (ויקרא כג מ), משלכם. **והתוספות** (סוכה כט: ד"ה בעינן) הקשו, מה בין דין 'הדר' שבלולב שצריך שיתקיים בכל שבעת הימים, לדין 'לכם' שאינו נצרך אלא ביום הראשון בלבד.

וכתב **בחלקת יואב** (ח"ב סי' יז) לתרץ קושייתם בדרך פלפול והוכחה על פי סוגייתנו. שהנה בסוגייתנו מבואר שהאומר הרי זו תודה, ונתערבה בתמורתה, ומתה אחת מהן ואין ידוע אי זו היא, הרי זו הנשארת אין לה תקנה, שאם יביא עמה לחם שמא התמורה היא, ואם יביאה בלא לחם שמא התודה היא, לפיכך לא תקרב זו לעולה אלא תרעה עד שיפול בה מום. ושאלו את רבי שהרי יכולים להביא לחם, ולהתנות שאם הנשארת היא התודה הרי זו לחמה, ואם אינה תודה יהיה הלחם חולין, ואמר להם רבי שאי אפשר להתנות בכך, מפני שאסור להכניס חולין לעזרה, והרי אם אין הלחם קדוש נמצא שמכניס חולין לעזרה.

וכתבו התוספות (ד"ה וכי), שאף על גב שאדם נכנס במלבושי חול לעזרה, ומביא כבשתו לעזרה ומקדישה אחר כך, הקפידו בסוגייתנו שלא להביא לעזרה לחם שאינו קדוש, שלא אסרו להכניס חולין לעזרה אלא כשיש בהם כעין עבודה.

ובהמשך דברי התוספות מבואר שאכילת חולין אסורה בעזרה, והיינו משום שאכילה היא כעין עבודה, שנראה כמצות אכילת קדשים בעזרה. ועל פי זה קשה, איך היו יכולים ליטול לולב ואתרוג בבית המקדש כל שבעה, והרי כיון שאסור לאכול את האתרוג בעזרה, משום איסור חולין בעזרה, אם כן אינו חשוב 'לכם', כיון שחסר בו היתר אכילה.

וצריך לומר שכיון שאיסור האכילה אינו מחמת האתרוג עצמו אלא מחמת איסור אכילת חולין בעזרה, הרי פסולו בדבר אחר, ובאופן זה אינו חסרון ב'לכם', והוא כמו אריה הרובץ על האתרוג ומונע מלאכול אותו שאין בזה חסרון 'לכם'.

אבל תירוץ זה אינו מתרץ אלא לענין נטילת לולב ביום הראשון, שהלולב היה ניטל מן התורה גם מחוץ לבית המקדש, אבל בשאר הימים שהלולב היה ניטל רק במקדש, אין לתרץ תירוץ זה, שכיון שהמצוה אינה אלא במקדש, והמקדש עצמו גורם איסור אכילה, הרי זה חשוב שאיסורו הוא מצד עצמו ולא דבר אחר הוא שגורם לו, ובזה אינו חשוב 'לכם'.

ואם כן קשה איך היו נוטלים את הלולב במקדש בשאר הימים חוץ מהיום הראשון, והרי לא היה בו היתר אכילה. ומכאן הוכיחו חכמים שדין 'לכם' אינו אלא ביום הראשון, ולכן היו יכולים ליטול את הלולב גם בשאר הימים במקדש.

ואם כן נתיישרה קושיית התוספות מנין למדו חכמים שדין לכם אינו אלא ביום הראשון, ואינו כדין 'הדר' הנוהג גם בשאר הימים, שכן אם גם דין לכם היה נוהג בשאר הימים, לא היו יכולים ליטול לולב במקדש בשאר הימים, וכמו שנתבאר.

בל תשחית בדברים שאינם עצי מאכל

כתב הרמב"ם (מלכים פ"ו ה"ח) שכל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה, שנאמר (דברים כ"ט) 'לא תשחית את עצה'. והוסיף (שם פ"ו ה"י), שלא האילנות בלבד, אלא כל המשבר כלים וקורע בגדים והורס בנין וסותם מעין ומאבד מאכלות דרך השחתה, עובר ב'לא תשחית', אבל אינו לוקה אלא מכת מרדות מדבריהם. ודנו הפוסקים אם איסור 'בל תשחית' בשאר דברים שאינם עצי מאכל הוא מן התורה או מדברי חכמים.

בשדי חמד (פאת השדה מערכת הבי"ת ס"י מז) האריך בנידון זה, וכתב שמלשון הרמב"ם נראה יותר שדעתו לכלול את האיסורים שבהלכה ' בכלל האיסור המוזכר בהלכה ח', ודעתו שאף בשאר דברים האיסור הוא מן התורה. וכן משמע מלשון הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה נז).

ותמה על הנודע ביהודה (שו"ת יו"ד ס"י י) שנקט בדעת הרמב"ם שהאיסור בשאר דברים אינו אלא מדבריהם, והנודע ביהודה הוכיח כן מתוך מה שנקט שזהו הטעם שאין לוקים על השחתת שאר דברים אלא מכת מרדות. אך השדי חמד כתב שאין ראיה מכך שאין האיסור אלא מדרבנן, אלא לעולם איסור מן התורה יש בדבר, ומה שאין לוקים עליו מן התורה, הוא כיון שלא נזכר איסורו בפירוש בכתוב, וכמו שכתב החינוך (מצוה תקכט).

והביא שכן דעת שו"ע הרב (חו"מ, הל' שמירת גוף ונפש ס"ד), שכתב שכשם שצריך להזהר בגופו שלא לאבדו ולא לקלקלו ולא להזיקו, כך צריך להזהר במאודו שלא לאבדו ולא לקלקלו ולא להזיקו, וכל המשבר כלים או קורע בגדים או הורס בנין או סותם מעין או מאבד מאכלות או משקין או ממאסם או זורק מעות לאיבוד, וכן המקלקל שאר כל דבר הראוי ליהנות בו בני אדם, עובר בלא תעשה, שנאמר 'לא תשחית את עצה' וגו'. ומבואר שלדעתו בכל האופנים הללו עובר בלא תעשה מן התורה.

ובהג"ה לשו"ע הרב כתב, שהטעם שאין לוקים מן התורה אלא מכת מרדות בלבד, הוא משום שאיסור השחתה בשאר דברים נלמד בקל וחומר, שאם הזהירה התורה שלא להשחית עצים של נכרים שנלחמים עמהם, כל שכן שאסור בשל ישראל, וכיון שהדבר נלמד בקל וחומר, אין לוקים עליו, כיון שאין עונשים מן הדין, ולכן אין מלקות אלא בהשחתת עצים של נכרים בשעת מלחמה.

בשו"ת דובב מישרים (ח"ב ס"י טז) הוכיח מדברי רש"י מסוגייתנו, שאף הוא סובר שאיסור בל תשחית הוא מן התורה גם בשאר דברים. שכן בסוגייתנו מבואר שאי אפשר להביא שמונים לחמי תודה במקום שיש ספק אם מביא שני קרבנות תודה או אחד, ומבואר בגמרא הטעם, משום שהוא ממעט באכילת הארבעים.

ופירש רש"י (ד"ה ענין אחר) בפירושו השלישי, שהטעם הוא משום שאם הביא רק קרבן תודה אחד, נמצא שאין צריך לאכול כדין קדשים קלים אלא ל"ו חלות ולא ע"ב, ואם ישארו ע"ב החלות לאחר זמן ישרפו אותם כיון שהם ספק נותר, ולפי הצד שאינם קדושים ואינם נותר נמצא שעובר בבל תשחית.

והרי בנידון זה אין השחתת אילן אלא השחתת חלות התודה, ואם לא היה איסור בל תשחית בשאר דברים אלא מדרבנן בלבד, לא היו חוששים לו בנידון זה, ועל כרחך איסור בל תשחית בשאר דברים הוא מן התורה לפי דעת רש"י.

קדושת ארץ ישראל בעבר הירדן

בגמרא כתובות (ק"י) מבואר, שהבעל יכול לכפות את אשתו שתעלה עמו לגור מחוץ לארץ ישראל, וכן האשה יכולה לכפות את הבעל, כמו כן מונה הגמרא מעלות רבות שיש לדר בארץ ישראל, כגון שמי שדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, כמו כן נאמר שם (ק"א). כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון, וגם לענין הקבורה נאמר שם שכל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבח, ובתחיית המתים יהיה למתי חוץ לארץ גלגול מחילות.

והתשב"ץ (ח"ג ס"י ר) דן אם מעלות אלו נאמרו גם על עבר הירדן, או דווקא על ארץ ישראל. וכתב שלארץ ישראל יש שתי קדושות, קדושת השכינה, שהשכינה שורה בארץ ישראל, וקדושת המצוות, שבארץ ישראל חייבים גם במצוות התלויות בארץ, ולעבר הירדן יש רק קדושה אחת קדושת המצוות, אבל אין שם את מעלת השכינה, שהרי הפסוק קראה טמאה, כדכתיב (יהושע כב יט) שבני ישראל אמרו לבני גד ולבני ראובן, 'ואך אם טמאה ארץ אחוזתכם', ופירש"י שאין הקב"ה משרה שם שכינתו.

ולכן לגבי המעלות שנאמרו לנקבר בארץ ישראל, מעלות אלו לא נאמרו על עבר הירדן, שהרי משה רבינו ע"ה מת בחלקו של ראובן, ונקבר בחלקו של גד כמבואר בסוטה (יג), ונאמר בגמרא (כתובות ק"ב). שמושה רבינו לא זכה להקבר בארץ ישראל. כמו כן מה שנאמר (בבא בתרא קנח:) אורא דארץ ישראל מחכים, או אין הנבואה שורה על הנביאים אלא בארץ ישראל (מועד קטן כה). אין זה בחלק גד וראובן, שכל הדברים האלו הם רק במקום שיש קדושת השכינה, אבל לענין לכוף לעלות לדור בארץ ישראל שהוא מפני קדושת המצוות, זה יש גם בעבר הירדן.

מאידיך, **בשו"ת מהרי"ט** (ח"ב יו"ד ס"י כח) כתב שהטעם שאם אחד מבני הזוג רוצה לעלות כופים את השני לעלות, היא לא משום קדושת המצוות שבארץ ישראל, אלא משום עצם קדושת ארץ ישראל. וכן כתב החת"ס (יו"ד ס"י רלד).

ובברכי יוסף (או"ח ס"י תפט ס"ג) נסתפק אם אפשר להביא את מנחת העומר מעבר הירדן, ואם יש לה קדושת ארץ ישראל. והאריך בזה להביא את דברי הפוסקים ומחלוקתם בזה, והביא גם את דברי התשב"ץ שמבואר בדבריו, שכל המצוות התלויות בארץ נוהגות בעבר הירדן, וא"כ גם אפשר להביא משם את העומר. אך לכאורה נחלקו בזה רש"י והר"ן, שבמשנה בסוגייתנו מבואר, שכל הארצות כשירות להביא משם את העומר, ופירש"י (ד"ה כל) שהכוונה ליהודה ועבר הירדן והגליל. מבואר ברש"י שאפשר להביא את העומר מעבר הירדן. מאידך הר"ן (נדרים כב. ד"ה ההוא) כתב, שעבר הירדן לא נתקדשה להבאת העומר.

והנה כתב הרמב"ם (שמיטה ויובל פ"ו ה"ט) שלש ארצות לביעור, ארץ יהודה עבר הירדן והגליל, ועבר הירדן היא שפלת לוד, והר שפלת לוד, ומבית חורון עד הים. [והגר"א (שנות אליהו שביעית פ"ט מ"ב) הקשה שהרי לוד הוא מארץ ישראל].

וכתב בכפתור ופרח (ס"י מח) שיש שני עבר הירדן, וזה אינו אותו עבר הירדן של ארץ סיחון ועוג, שעל זה כתב הרמב"ם (שם פ"ד הכ"ח) ששביעית אינה נוהגת אלא מדרבנן, אלא היא עבר הירדן במערבו של הירדן, והיא חלק מארץ ישראל.

נטילת אתרוג של שביעית שלא הפקירהו כדין

נאמר בתורת כהנים (בהר פ"א) על הפסוק (ויקרא כה ה) 'ואת ענבי נזיריך לא תבצור', מן השמור בארץ אין אתה בוצר, אבל אתה בוצר מן המופקר. ופירש ר"ת בסוגייתנו (תוס' ד"ה שומרי) שפירות שביעית שהבעלים שמרו עליהם שלא יקחו אותם ולא הפקירו אותם אסורים באכילה. ובשיטה מקובצת (בבא מציעא קיח.) כתב בשם הרא"ש שפירות שמורים אסורים באכילה מדרבנן, והפסוק אסמכתא בעלמא.

אולם רש"י (יבמות קכב. ד"ה של עזיקה) כתב שפירות ששמרו אותם בשמיטה אינם נאסרים, וכן דעת הרמב"ן (שם ד"ה פירות), וכתב לפרש את דברי התורת כהנים, שאת הענבים שאתה מפריש ומנזר מבני אדם, לא תבצור כדרך שבוצרים כל השנה, אלא נהוג בהם הפקר, כלומר שהתורה באה ליתן לאו על המשמר כרמו ובוצר אותה ואינו מפקירה.

והנה בשו"ת שערי דעה (תנינא ס"ח) כתב לחדש, שאף לר"ת שפירות שמורים בשביעית אסורים באכילה, לא אסרה התורה רק פירות ששמרם בשביל אכילה, אבל אתרוג ששמרו לשם מצוה אין בזה איסור, שהאיסור נובע משום דכתיב 'ענבי נזיריך', ודרשו בתורת כהנים, משום שהזיר אחרים מהפירות ושמרם בשבילו הם אסורים באכילה, אבל כאשר שמרם לצורך מצוה, כיון שמצוות לאו ליהנות ניתנו אין בזה איסור. וגדולה מזו מסתפק הירושלמי (ערלה פ"א ה"א), שאולי אין חיוב ערלה בעץ אתרוג שנטעו לשם מצוה, ואף שלפי המסקנא בירושלמי יש ערלה גם בעצי אתרוג, היינו משום שחיוב ערלה תלוי בעיקר אם יש שם פרי על האתרוג, אך לגבי איסור השמירה בשביעית, אולי כיון שהוא צריך זאת למצוה אינו נאסר אם שמרו לשם מצוה. ובעיקר לראשונים שסוברים, שהשומר פירותיו בשביעית הפרי אסור באכילה משום קנס, יש מקום לומר שכששמרו לשם מצוה לא קנסו חכמים, וכעין מה שאמרו חז"ל (גיטין נד.). שהמעשר פירותיו בשבת בשוגג, לא נאסרו הפירות בשבת משום מעשה שבת, על אף שכל העובר על איסור דרבנן בשבת קנסוהו רבנן, והפירות אסורים באותו שבת, אך כאשר הוא מתכוון לשם מצוה כדי לתקן את הפירות, לא שייך לקנסו עובר כן.

ובשו"ת מחזה אברהם (ח"א ס"י קמו) כתב, שאפשר להביא ראיה לסברא זו מסוגייתנו, שנאמר בגמרא שב"ד היו ממנים שלוחים מיוחדים בשביעית, שישמרו על השעורים שהם רוצים לקצור לעומר שלא יקחו מהם. והקשו התוספות (ד"ה שומרי) לשיטת ר"ת שפירות שמורים בשביעית אסורים באכילה, איך היו מביאים את העומר משעורים שמורים, והרי הכתוב אומר (יחזקאל מה טו) 'ממשקה ישראל', שקרבן צריך להיות מדברים של ישראל מותר לאכלם. ותירצו התוספות [בתירוץ השלישי] שהפסוק אומר 'נזיריך', שרק שלך אסור לשמור דהיינו חולין, אבל של הקדש מותר לשמור. ואם כן אולי גם לצורך מצוה מותר לשמור, אך כתב שבתוספות יש עוד שלשה תירוצים על קושיא זו, ולשאר התירוצים גם בהקדש יש איסור אכילה על הפירות אם שמרם, וגם מי יודע לדמות מצוה להקדש. ופירש במשנת יוסף (ח"א ס"י כה ד) שכוונתו שיש חילוק גדול בין הקדש למצוה, שכששומר לצורך הקדש אינו שומר לעצמו אלא להקדש שהוא רשות אחרים, אבל כששומר למצוה, הוא שומר לצורכו, כי האתרוג שיוצא בו צריך שיהיה ממונו דווקא, ואם אינו ממונו אינו יוצא בו ידי חובתו.

ברכת פרי שגדל בעציץ שאינו נקוב, ונטילת אתרוג שגדל בעציץ כזה

החיי אדם (ח"א כלל נא ס"יז) כתב שעל פירות האילן שגדלו בעציץ שאינו נקוב, צריך עיון אם מברך עליהם בורא פרי העץ, שיש להסתפק אם זה נקרא פרי, ואם העץ הגדל בעציץ כזה נקרא עץ. אולם בנשמת אדם (ח"ב ס"י קנב סק"א) כתב, שעל פירות שגדלו בעציץ שאינו נקוב, מברכים בורא פרי העץ, כיון שלעצים אלו יש שם עץ. והראיה, שהרי עצים אלו חייבים בערלה כמבואר בשו"ע (יו"ד ס"י רצד סכ"ו), ואף שפטורים מביכורים כמבואר ברמב"ם (ביכורים פ"ב ה"ט), היינו משום שכתוב מיעוט 'בארצך', אבל בערלה אף על גב שכתוב (ויקרא יט כג) 'ונטעתם כל עץ' יש בהם איסור ערלה, כיון שנקראים עצים.

עוד כתב, שגם אם הניח עציץ שאינו נקוב בבית שאין בו עפר, אף שעל עץ כזה אין איסור ערלה, מכל מקום מברך על פירותיו בורא פרי העץ, כיון שהם נקראים עצים, שהגמרא (ברכות מ.) נתנה סימן שכל פרי שקוטפים אותו מהעץ, והעץ נשאר ומוציא פירות גם בשנה הבאה, מברכים עליו בורא פרי העץ, וסימן זה נמצא גם בעצים שגדלים בעציץ שאינו נקוב. ואף שהם פטורים מערלה, אין הטעם משום שלא נקרא עץ, אלא משום שאין הדרך לנטוע עץ כזה, והתורה אמרה 'ונטעתם', שצריך להיות דרך נטיעה.

וגם הם נקראים פירות, וראיה מסוגייתנו שלריש לקיש פירות הגדלים בעציץ שאינו נקוב מביא ביכורים ואינו קורא, ואם מביא מהם ביכורים על כרחך שהם נקראים פרי. ואף שרבי יוחנן סובר שאינו מביא כלל, וכן הוא הלכה כמבואר ברמב"ם (ביכורים פ"ב ה"ט), אין סברת מחלוקתם אם הם נקראים פירות, ובודאי גם רבי יוחנן מודה שנקרא פרי, אלא שממעט זאת מהפסוק 'מארצך'.

ולפי זה כתב החיי אדם, שגם עבור ארבעה מינים יכול ליטול אתרוג שגדל בעציץ שאינו נקוב, כיון שכתוב (שם כג מ) 'פרי עץ', והגדל בעציץ שאינו נקוב נחשב לפרי, וגם עצו נקרא עץ, וסיים בצ"ע.

ובספר פתח הדביר (ח"ב ס"י רג אות א) כתב, שאפשר לקחת אתרוג שגדל בעציץ שאינו נקוב, והביא ראיה מהבכורי יעקב (ס"י תרנא סק"ל) שכתב, שהלוקח ארבעה מינים שעדיין מחוברים בעציץ שאינו נקוב, אם תופס את האתרוג או את ההדס בידו יצא ידי חובתו, אך אם החזיק את העציץ בידו לא יצא ידי חובתו, כיון שהיא לקיחה על ידי דבר אחר. הרי שהיה פשוט לו שאפשר לצאת ידי חובה בארבעה מינים הגדלים בעציץ שאינו נקוב. וכן כתב השדי חמד (מערכת ד' מינים ג, ד).

והערוך השולחן (או"ח ס"י תרמה סכ"א) כתב, שכן המנהג לקחת לולבים והדסים הגדלים בעציץ שאינו נקוב, ונאמר בירושלמי (ערלה פ"א ה"ב) שאילן שנטעו בבית חייב בערלה ופטור ממעשרות, והטעם שבמעשרות פטור כיון שכתוב (דברים יד כב) 'עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה', וכיון שכתוב 'שדה', בית לא נחשב לשדה, ולכן חייב העץ בערלה, משום שכתוב (ויקרא יט כג) 'ונטעתם כל עץ מאכל', וגם הנטוע בבית מיקרי עץ. ואם כן גם בארבעה מינים שכתוב (שם כג מ) 'פרי עץ הדר וענף עץ עבות' יוצא ידי חובה. וכן מבואר בסוגייתנו לענין ביכורים, שאפשר להביא ביכורים מפירות הגדלים על הגג ובחורבה ועציץ וספינה, דכתיב (במדבר יח ג) 'ביכורי כל אשר בארצם'.

תולעים [- מילבין] הנמצאים בתוך הקמח אם בטלים ברוב

כתב השו"ע (יו"ד סי' ק ס"א) בריה כגון נמלה, אפילו באלף לא בטל, וכדי שיקרא בריה צריך שיהא דבר שאסור מתחילת ברייתו, אבל עוף טהור שנתבל כיון שאינו אסור מתחילת ברייתו אינו נקרא בריה.

וכתב הפלתי (שם סק"ד) שלפי זה התולעים הנוצרים בעיפוש הפירות אינם נחשבים לבריה, שהרי כל זמן שלא פירשו מהפירות אינם אסורים, אם כן בתחילת ברייתם הם עדיין היו מותרים, וכן התולעים הקטנים שיש בקמח אינם נאסרים רק לאחר שהם מתחילים לרחוש, אבל בתחילת ברייתם כשהם נוצרו, ועדיין לא התחילו לרחוש לא אסרם התורה, וא"כ זה נקרא שאינו אסור מתחילת ברייתו, ואין להם שם בריה שאין בטלה ברוב, והתולעים האלו בטלים ברוב הקמח. וסיים, שעם כל זה חס ושלום להקל בשום צד ואל תטוש תורת אמן, רק שיש בזה התנצלות על זה שבעוונותינו הרבים אי אפשר להבחין בהם, ומי האיש אשר יאמר חף אני מפשע הזה בארצות האלו, וכתבתי זאת רק כתריס לפני הפורענות, אבל חס ושלום לסמוך על זה להקל.

ובחנות דעת (שם סק"ה) כתב, שגם מעיקר הדין הם נחשבים לבריה ואינם בטלים ברוב, והביא ראיה **שהרמב"ם** (ספר המצוות לא תעשה קעט) פירש את הגמרא (מכות זז:): אכל פוטיא לוקה ארבעה נמלה לוקה חמש, באלו השרצים הנוצרים מעיפוש הפירות, ואף על פי כן לוקה גם כשלא אכל כזית משום שהוא בריה. ועוד שלכאורה יש להקשות, למה עוף טהור שנתבל אינו חשוב בריה, והלא מיד כשהעוף נולד הוא אסור באכילה, ויש עליו איסור עשה כיון שלא נשחט, ועוד שעוף שנולד טריפה למה לא יחשב לבריה, שהרי הוא אסור מתחילת ברייתו. ולכן כתב, **שהרשב"א** (תורת הבית הארוך שער ד עמ' יד). שהוא מקור דברי השו"ע הוסיף עוד כמה מלים, שכל דבר שהוא אסור מתחילת ברייתה מחמת עצמה, כגון נמלה שאסורה מצד עצמה מתחילת ברייתה, אבל בריה מותרת היינו, שקיבלה איסור מחמת דבר אחר. ועיקר חילוקו של **הרשב"א** הוא אם הבריה איסורה היא מחמת עצמה, או שנאסרה מחמת דבר אחר, שנמלה אסורה מחמת עצמה, אבל נבילה ושור הנסקל שקיבלו איסור מחמת דבר אחר, אין להם דין של בריה, גם אם הם נאסרו מיד לאחר לידתם, ואין הבדל מתי חל עליהם האיסור. ולכן הזכיר לשון 'מתחילת ברייתה', כי סתם השרצים נאסרים מתחילת ברייתן. [ורע"א (הגהות על החו"ד) כתב, שקושיא זו שכתב החוות דעת למה נבילה אינה נחשבת לאסורה מתחילת ברייתה, שהרי היא אסורה מיד שנולדה מחמת העשה שלא נשחטה, היה קשה לו כבר ימים רבים, וגם לפי מה שתירץ החוות דעת עדיין קשה, למה אבר מן החי נחשבת לבריה ואינה בטילה אף שהיא מבהמה טהורה, ולמה איסורה אינה נחשבת כאיסור מחמת דבר אחר, והעשה של אינו שחטה נחשב כאיסור מחמת דבר אחר].

ובשו"ת חלקת יואב (ח"א יו"ד סי' יט) הביא ראיה לדברי הפלתי מסוגייתנו, שמבואר בגמרא סולת שהתליע רובו פסול למנחות, ומשמע שאם התליע רק מיעוטו כשר למנחות, והלא התולעת הוא בריה ואינה בטילה ברוב, וא"כ גם אם יש בה רק תולעת אחת כל הסולת אסורה באכילה, ועל כרחך שהם בטלים ברוב כיון שנולדו בתלוש. ושוב כתב שאין ראיה מסוגייתנו, שהפשט בגמרא סולת שהתליע, היינו שהיו בו תולעים וניפה אותם, ואף על פי כן הסולת פסולה למנחות כיון שהיה בו רוב תולעים, כמו בעץ שנמצא בו תולעת שכל העץ נפסל למזבח, אבל לא מיירי לעשות המנחה עם התולעים.

כבתו

התורה אמרה טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם.

וקשה האיך שייך על זה לומר לשון טוב, והלא הנודר ואינו מקיים הוא רשע גמור שהוא עובר על עבירה חמורה, ומי שאינו נודר כל עיקר בוודאי בזה אינו עושה כלל רע. ואמר אדמו"ר מווארק זי"ע שהפשט הוא כך, כי בוודאי מי שנודר לשם שמים בעת צרה כמו שנדר יעקב אבינו או כמו שנדרו ישראל, כמו שאמר הכתוב (במדבר כא ג) 'וידר ישראל נדר' שהיה כוונתם ולבם נכון לשמים, בוודאי זו הוא עבודה יקרה וחביבה מאוד ורצויה לפני המקום ב"ה וב"ש, כי מיחד כוונתו הטובה ומעשיו לשמו הקדוש ב"ה, והיה עולה על דעת לומר שמי שאינו במדריגה הזו ושומר פיו ולשונו, ואינו רוצה לנדור לפי שעולה מורא על ראשו שמא לא יוכל לקיים הנדר ויתפס בעוון חמור ושומר מצרת נפשו שבעוון נדרים אשתו ובניו מתים חלילה, (שבת לב:), והאיש כזה הוא רק בכלל שהוא סור מרע, אבל אינו בגדר של ועשה טוב, ע"כ אמר הכתוב 'טוב אשר לא תדור' רצה לומר שזה שאינו נודר כל עיקר הוא מחמת שירא לנפשו שלא ילכד חס ושלום בעון נדרים, 'משתדור ולא תשלם' רצה לומר שכך תמיד במחשבתו שמא ידור ולא ישלם נדרו, ונמצא אשר מה שאינו נודר בזה גם כן הוא עושה טוב, שאשרי אדם מפחד תמיד 'ואשרי איש ירא את ה'", וזהו גם כן בכלל עושה טוב כי רחמנא ליבא בעי, ובמה שירא לגשת אל הקודש פנימה ובזה הוא עובד את ה' כמו כהן העובד כיון שכוונתו לשם שמים ודו"ק היטב.

(שיח שרפי קדש, סוכות)

ואיזהו מובחר שלהם מכניס וזטחא אלפא לסלת

כתיב (ויקרא כג יז) 'ממושבתכם תביאו לחם תנופה שנים שני עשרונים סלת תהיינה חמץ תאפינה בכורים לה', לפי המסורה האות אל"ף במילה תביאו דגושה, זה בא לרמזנו להביא ממקום מובחר בכמו ששינוי מכניס וזטחא אלפא לסלת, אלפא לסלת דייקא, התורה מדגישה להביא את הסולת המובחרת לעומר ושתי הלחם.

(רסיסי טל, אמוה)

ואם תקריב מנחת בכורים במנחת העומר הכתוב מדבר מהיכן היא באה מן השעורים

'נשמדה מדין בצליל שעורי עומר פסח' (הגדה של פסח), הנה ידוע שיש בחינת כח היצר הדומה לבהמה, היינו שמביא את האדם למעשי בהמה שאין בזה שום שכל והבנה, כמו אותה התאוה הידוע שאמרו חז"ל (שבת קנב). עליו שהאשה חמת מלא צואה והכל רצין אחריה, והשי"ת נתן לעמו ישראל מצוות העומר הבא מן השעורים שהוא מאכל בהמה לתקן כל עניני הבהמיות, ולבער כח היצר שהוא מכשילם לעשות בהמה חס ושלום. והנה המדינים עשו מעשה בהמה כי מי זה שירצה להפקיר בתו לזנות בשביל להכשיל אחרים, אך הם רצו להכניס בישראל חס ושלום זה הבחינת היצר של מעשה בהמה, ונשמדו ונתבטל כוחם הרע מן העולם בזכות צליל שעורי עומר פסח.

(דברי בינה, הגדה של פסח)

גם לחתן שלך מגיע

ש"ס עוז והדר

חדש!

סדר קדשים החדש
שכבר יצא טיבו במהדורת
הדף היומי עכשיו
במהדורה המורחבת

הש"ס המפואר והמושלם, פרי עמל ויגיעה של
מאות תלמידי חכמים במשך 25 שנה בעריכה אמיתית ומדויקת.

ש"ס בינוני מורחב

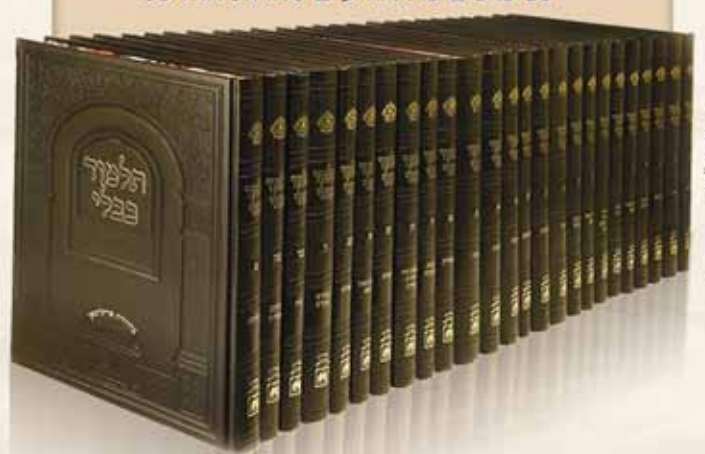
26 כרכים כולל זרעים טהרות החדש.

נייר קרם איכותי
בייצור מיוחד,
נח ונעים לקריאה.

מהדורת חתנים מפוארת

26 כרכים כולל זרעים טהרות החדש.

31 ס"מ

36 ס"מ

מבצע אדיר

מתנה מיוחדת

לרוכשים ש"ס חתנים או בינוני מורחב

סט 'אבות מתיבתא' 6 כרכים

עם לקט נרחב של כל המפרשים על מסכת אבות

**רבו
מכרו!**

הש"ס שמאיר את בתיהם של
גדולי ישראל יאיר גם את ביתכם!

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מוקד הזמנות: 1800-22-55-66